

Scientific Bulletin of Chełm
Section of Pedagogy
No. 1/2021

DESIGN THINKING W SZKOLE JAKO SPOSÓB NA TWORZENIE KREATYWNEJ SZKOŁY

DESIGN THINKING IN THE SCHOOL AS A WAY TO CREATE A CREATIVE SCHOOL

ANETA DUDA

University of Social Sciences and Humanities (Poland)

e-mail: aduda2@st.swps.edu.pl

ORCID: 0000-0002-2374-4382

ABSTRACT: *How to facilitate training to enable the model to be learned? Firstly, make employees more sensitive to changes in subjects such as: science and culture. The main question here is: can Design Thinking apply the method in the creation of modern education? The teacher is the driver of change in education. A brave teacher for whom change means school development and the right of the future. We need such heroes! We need them a lot. How to start then? Carrying out the preparation through the design process from the design method. Design thinking is a creative courage to train in school.*

KEY WORDS: *design thinking, creativity, innovations, education, active methods.*

WSTĘP

Świat wciąż bardzo szybko się zmienia, a my musimy dostosowywać się do nowych warunków życia. Część społeczeństwa uczy się funkcjonowania w zmieniającym się świecie i stara się go zrozumieć. Sporo jest też osób przywiązanych do dawnego, przewidywalnego trybu życia, niegotowych na zmiany. Taka postawa jest uwarunkowana naturą człowieka i wspierana przez tradycyjny system edukacji. Człowiek często nie dostrzega, że zmiana jest konieczna. Nie przyjmuje do wiadomości, że coś należy zmienić. Podobnie jest z systemem edukacji, który próbuje przygotować uczniów do dorosłego życia, korzystając głównie z metod opracowanych setki lat temu. Nacisk kładziony jest na wiedzę encyklopedyczną i ogólną. Uczeń ma przyswoić ogromną ilość informacji z przeróżnych dziedzin, aby po maturze podjąć decyzję dotyczącą własnej zawodowej przyszłości. Czy zatem szkoła przygotowuje uczniów do funkcjonowania w zmieniającym się świecie?

ROZWÓJ GOSPODARCZY I SPOŁECZNY WYMAGA TWARTOŚCI NA ZMIANY I ROZWOJU KOMPETENCJI XXI WIEKU

Otwartość na zmiany przyczynia się do rozwoju gospodarczego i społecznego. W odpowiedzi na potrzeby współczesnego świata w różnych państwach przeprowadzono szereg badań i procesów konsultacyjnych, których celem było rozpoznanie kompetencji kluczowych dla sprawnego funkcjonowania jednostek i społeczeństw. W ramach tzw. listy kompetencji XXI wieku wyodrębniono:

- umiejętność uczenia się i innowacyjność, których podstawą jest krytyczne myślenie i kreatywność,
- biegłość w posługiwaniu się technologiami,
- elastyczność i zdolność adaptacji.

To właśnie kształtowanie powyższych kompetencji powinno leżeć u podstaw nauczania w każdej szkole. Wskazana jest rezygnacja z wyłącznie encyklopedycznego przekazywania wiedzy na rzecz umacniania umiejętności adaptacji i gotowości do zmiany.

Ciągłe poszukiwanie nowości, które leży u podstaw nowoczesnej gospodarki, jest zarówno przyczyną, jak i rozwiązaniem wielu kryzysów

gospodarczych (Howkins, 2010). Ekonomistka kultury, Dorota Ilczuk, zwraca uwagę na to, jak ważne jest przygotowanie następnych generacji Europejczyków do funkcjonowania na rynku pracy, na którym rośnie zapotrzebowanie na specjalistyczne kompetencje. Rynku, gdzie o jakości, atrakcyjności i konkurencyjności wytwarzanych dóbr i usług decydować będzie nie tylko wzrost wydajności czy lepsze wykorzystanie zasobów, a przede wszystkim nabywanie nowej wiedzy i umiejętności oraz innowacyjność (Ilczuk, Krzysztofek, 2011, p. 15). Myślenie kreatywne to jedna z kompetencji, która pozwala na szybką reakcję na zmiany i tworzenie zupełnie nowej jakości produktów i usług.

W nauce nie ma jednej uniwersalnej definicji kreatywności. W literaturze można znaleźć ponad 60 różnych jej definicji. Na potrzeby tego artykułu definiujemy myślenie kreatywne jako proces umysłowy pociągający za sobą powstawanie nowych i adekwatnych idei oraz koncepcji. W pracach Guliforda kreatywność jest jednym z przejawów inteligencji. Jeszcze w latach 60. XX w. naukowiec ten wyróżnił cztery składniki takiego sposobu myślenia, które charakteryzuje się: 1) płynność, czyli zdolność do generowania dużej ilości pomysłów; 2) giętkość (nazywana przez innych elastycznością), czyli zdolność do tworzenia wielu różnych typów idei opartych na różnych dziedzinach wiedzy; 3) oryginalność, czyli zdolność kreowania niezwykłych idei; 4) opracowanie (nazywane też rozwojem), czyli zdolność rozwijania tych idei (Guliford, 1967).

Wybitny pedagog Jean Piaget twierdził, że „pierwszym zadaniem edukacji jest uformowanie ludzi zdolnych tworzyć rzeczy nowe, zamiast po prostu powielać dzieła wcześniejszych pokoleń – ludzi twórczych, wynalazczych, odkrywczych” (Fisher, 1999, p. 4). Kreatywność nabiera coraz większego znaczenia i znalazła się ona na liście kluczowych kompetencji XXI wieku, które powinniśmy rozwijać u uczniów. John Howkins, badacz kreatywności, zauważa, że kreatywność jest konieczna do działania ukierunkowanego na zmianę. Nie powinna być ona utożsamiana z talentem zarezerwowanym dla nielicznych twórców. W świecie biznesu bardzo potrzebne są nowe pomysły. To klucz do rozwoju, a czasem do przetrwania firmy. Sama kreatywność to najszybciej rozwijający się biznes na świecie. Ludzie „z pomysłami” są pożądanymi we wszystkich branżach. Howkins pokazuje, że kluczowe dla ich sukcesu jest „wymyślenie siebie” – kogoś wyjątkowego, twórczego, posiadającego oryginalne pomysły.

MYŚLENIE KREATYWNE W SZKOLE

Czy polska szkoła uczy kreatywności? Współczesny polski system edukacji przywiązany jest do tradycyjnego, pruskiego modelu szkoły. Wiemy, jak ogromne znaczenie w procesie uczenia się mają emocje. Zaskoczenie i zdziwienie pojawiające się podczas obserwacji zjawisk i samodzielnego eksperymentowania pobudzają ciekawość i chęć dalszej eksploracji tematu. „Bez zdziwienia nie możemy odkryć tego, czego wcześniej nie widzieliśmy” (Klus-Stańska, 2018, p. 17). W psychologii twórczości, tzw. stan normalności (bez emocji) nazywany jest „ślepotą na problemy” (Klus-Stańska, 2018, p. 17). Antropolog, Ralf Linton (Linton 2000, p. 150) porównał go do tego, co odczuwa ryba wyciągnięta na wędce. Dopiero wtedy zdaje sobie ona sprawę z istnienia wody. Podobnie jest z nauczycielami. Ich podejście do nauczania wynika z osobistych doświadczeń – także tych, wyniesionych z własnych uczniowskich lat. Większość nauczycieli ma bardzo podobne wspomnienia i stosuje te same metody. Brak im okazji, by zobaczyć rzeczywistość szkolną w innym świetle (Klus-Stańska, 2018 p. 17). W tej sytuacji pomocne mogą być wizyty w odmiennych placówkach edukacyjnych oraz staże, głównie zagraniczne. Dorota Klus-Stańska określa stan, w którym nauczyciel nie może sobie wyobrazić szkoły działającej inaczej niż obecnie, „horyzontem pomyślenia szkoły” (Klus-Stańska, 2016, p. 53-69) i zauważa, że jest on barierą blokującą zmiany. Nauczyciele, którzy poznają inne metody uczenia, zaczynają cenić aktywność i zaangażowanie, otwartość na nowe sytuacje. Wiele instytucji wspierających nauczycieli, takich jak Ośrodki Rozwoju Edukacji, Ośrodki Metodyczne, Instytut Badań Edukacyjnych, Uczelnie Wyższe, muzea i centra nauki w tym Centrum Nauki Kopernik z Warszawy, stara się prezentować inne praktyki, metody pracy z uczniami poprzez warsztaty, kursy i konferencje. W badaniach Tomasza Piątka przeprowadzonych w ramach projektów edukacyjnych w Centrum Nauki Kopernik (Piątek, 2015), nauczyciele dbający o tradycyjną dyscyplinę w trakcie lekcji z entuzjazmem wypowiadali się o nowych aktywnych metodach. Dostrzegali, że prowadząc projekty i eksperymenty uczniowie są bardziej kreatywni, uczą się samodzielności, odpowiedzialności i krytycznego myślenia.

Nauczyciele – chociaż przyzwyczajeni do tradycyjnego porządku – widzą, że system wymaga zmiany, a uczeń na zajęciach powinien mieć więcej okazji do samodzielnej aktywności. To tworzy dysonans poznawczy. Z jednej strony

deklarują, że cenią samodzielną aktywność uczniów, a z drugiej – nie prowadzą takich zajęć.

Najważniejsze jest podejście nauczycieli. Kreatywny nauczyciel to kreatywni uczniowie, dlatego konieczne jest stymulowanie samych nauczycieli i zapobieganie „metodycznej rutynie” (Czaja-Chudyba, 2013). Tylko oni mogą stworzyć na swoich lekcjach środowisko, w którym uczeń samodzielnie lub wspólnie z rówieśnikami podejmuje aktywność polegającą na uczeniu się i rozwija myślenie kreatywne. Myślenie, w którym jest przestrzeń do samodzielnego eksperymentowania, projektowania, działań praktycznych, artystycznych, rozwiązywania problemów i komunikacji z rówieśnikami.

DESIGN THINKING METODĄ SZYBKIEGO REAGOWANIA NA ZMIANY I MYŚLENIE KREATYWNE

Kreatywność nie zawsze musi oznaczać tworzenie czegoś zupełnie nowego. Może opierać się na strategii przekształcania tego, co już powstało. Szwedzki reżyser i krytyk filmowy Jean-Luc Godard powiedział: „Nie chodzi o to, co skądś zabierasz – chodzi o to, gdzie zabierasz” (Nowak, Dolaty, Markowski 2014, p. 7). W tym stwierdzeniu mieści się postulat stworzenia „nowej jakości”. Pomóc w tym może metoda Design Thinking.

Polski odpowiednik tej nazwy – myślenie projektowe – nie oddaje w pełni jej idei. Słowo „design” kojarzy się z projektowaniem zarezerwowanym dla wąskiej grupy artystów, projektantów mody, osób zajmujących się wzornictwem. Polskie tłumaczenie z kolei przenosi nas w obszary zarządzania projektami. Tymczasem Design Thinking nie jest ani jednym, ani drugim. To metoda wypracowana przez Instytut Designu Uniwersytetu Stanforda, oparta na głębokim zrozumieniu problemów i potrzeb użytkowników, które poprzedza sam proces tworzenia nowych produktów i usług (Kelley, 2015, p. 5). Takie podejście leży u podstaw tworzenia innowacji i jest ważne w myśleniu kreatywnym.

Design Thinking doskonale sprawdza się podczas rozwiązywania złożonych i niejednoznacznych problemów. Wszędzie tam, gdzie istnieje możliwość stworzenia wielu rozwiązań jednego zadania.

Na zajęciach w Hasso Plattner Institute of Design (d.school), czyli w miejscu, gdzie narodziła się metoda Design Thinking, prowadzący stwierdzili, że nie ma potrzeby budowania w ludziach kreatywności od podstaw. Wystarczy

im pomóc odkryć to, co już posiadają - czyli wyobraźnię i zdolność snucia nowych pomysłów. „Jednak faktyczna wartość twórczego myślenia nie objawia się dopóty, dopóki nie odważymy się działać zgodnie z tymi pomysłami” (Kelley, 2015, p. 5). Twórcza odwaga to przeświadczenie o własnej zdolności do wprowadzania zmian w otaczającym świecie. To również przekonanie, że możesz osiągnąć coś, co postanowiłeś zrobić. Taką postawę umacnia się dzięki otwartości na zmiany i doświadczeniu. Tym właśnie zajmuje się metoda Design Thinking, która ma wyzwalać w ludziach kreatywność.

ZAKOŃCZENIE

Szkoły tkwią w utartych schematach, a reformy odbywają się głównie z powodów politycznych i towarzyszy im brak zrozumienia, w jaki sposób ludzie się uczą i jak działają szkoły na świecie. Podejście holistyczne w edukacji, gdzie pielęgnuje się zróżnicowane talenty uczniów i stymuluje ich kreatywność jest obecnie bardzo ważne. Podobnie jak reformator zmian szkoły, Ken Robinson, uważam, że „edukacja ma na celu umożliwienie uczniom zrozumienie świata wokół nich oraz naturalnych talentów tkwiących w ich wnętrzu, aby mogli stać się spełnionymi jednostkami i aktywnymi, wrażliwymi obywatelami” (Robinson, Aronica, 2020, p. 20) którzy sprawiają, że świat staje się coraz lepszy. Aby uczynić ten cel bardziej realnym, warto wspierać kreatywną odwagę samych nauczycieli. Może w tym pomóc zastosowanie treningu kreatywnego myślenia dla nauczycieli z wykorzystaniem metody Design Thinking. Ma on na celu nauczenie ich pracy tą metodą oraz dodanie im odwagi do wprowadzenia innowacji na swoich zajęciach oraz rozpoczęcia pracy z większą ilością metod aktywizujących i wspierających kreatywność uczniów. „Kreatywna wyobraźnia jest największym zasobem ludzkości, podstawą sztuki, nauki i wiedzy (...) to nie tylko kwestia ekspresji osobistej, ale dźwignia sukcesu społecznego i biznesowego” (Howkins 2015, p. 1). Mając to zadanie na uwadze, powinniśmy zmieniać szkołę w szkołę kreatywną, aby w przyszłości zmieniać świat na lepsze miejsce do życia.

BIBLIOGRAPHY:

- Czaja-Chudyba I. (2013). Kreatywny nauczyciel – kreatywny uczeń. In: I. Adamek, J. Bałachowicz (ed.), Kompetencje kreatywne nauczyciela wczesnej edukacji dziecka, Kraków: Wydawnictwo Impuls.

- Fisher R. (1999). *Uczymy jak myśleć*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Spółka Akcyjna.
- Guliford J. P. (1967). *The nature of human intelligence*. New York: Mc Graw-Hill.
- Howkins J. (2010). *Creative Ecologies, Where Thinking Is a Proper Job* (Creative Economy & Innovation Culture Se).
- Howkins J. (2015) *Enhancing creativity*. London.
- Ilczuk D., Krzysztofek K. (2011). *Znaczenie kompetencji kulturowych dla budowania kreatywności i kapitału intelektualnego Europy*. Warszawa: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
- Kelley D., Kelly T. (2015). *Twórcza odwaga*. Warszawa: MT Biznes.
- Klus Stańska D. (2018). *Paradygmaty dydaktyki. Myśleć teorią o praktyce*. Warszawa: PWN.
- Klus -Stańska D. (2016). *Jak wyjść poza horyzont pomyślenia szkoły i zrehabilitować wiedzę? Pod pretekstem reminiscencji z Autorskiej Szkoły Podstawowej „Żak”*. *Studia i Badania Naukowe. Pedagogika*, 1.
- Linton R. (2000). *Kulturowe podstawy osobowości*. Warszawa: PWN.
- Nowak A., Dolaty D., Markowski M. (2014). *Czy wszystko już było, między repetycją a nowością w sztukach wizualnych*. Lublin.
- Piątek T. (2015). *Raport z badań „Doświadczenie (NIE)oswojone, stosowanie metody badawczej na lekcjach przyrody”*. Warszawa: Centrum Nauki Kopernik.
- Robinson K., Aronica L. (2020). *Kreatywne szkoły, oddolna rewolucja, która zmienia edukację*. Gliwice: Wydawnictwo Element.